

A vertical yellow ribbon graphic on the left side of the cover, with a pointed bottom edge.

Marcin Kozłowski

TAJEMNICA MEDYCZNA

Najważniejsze informacje dla
pacjentów i pracowników
medycznych

www.prawnieomedycynie.pl

O Autorze

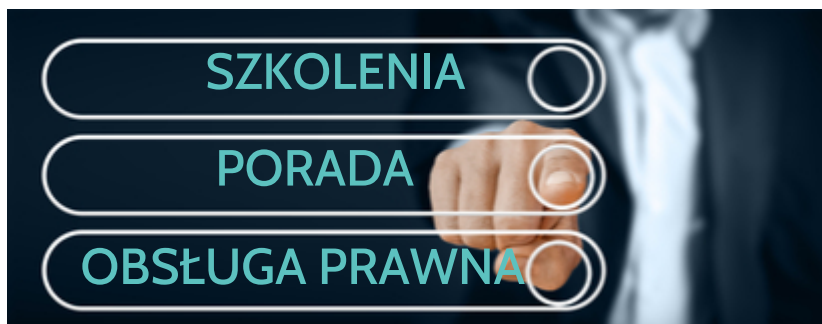
Nazywam się Marcin Kozłowski i jestem radcą prawnym. Specjalizuję się w prawie medycznym, danych osobowych, a także prawnej obsłudze przedsiębiorców. Prowadzę dwa blogi: o prawie medycznym (www.prawnieomedycynie.pl) oraz o prawie dla przedsiębiorców (www.ewslegalblog.pl). Mieszkam, żyję i pracuję w Łodzi. Prowadzę kancelarię radcy prawnego w centrum Łodzi. W wolnych chwilach biegam i wspinam się.

O kancelarii i blogu

Prowadzę blog www.prawnieomedycynie.pl, na którym przybliżam prawne aspekty medycyny. Można tam znaleźć artykułu o prawach pacjenta, dokumentacji medycznej, danych medycznych, zasadach prowadzenia gabinetów lekarskich i pielęgniarских, a także tajemnicy medycznej.

W Łodzi mam kancelarię EWS Legal, którą prowadzę razem z radcą prawnym Pawłem Wasilewskim. Poza prawem medycznym, zajmuję się również ochroną danych osobowych, prawem spółek, prawem cywilnym, prawem autorskim i prawną obsługą przedsiębiorstw.

Wybierz co Cię interesuje

m.kozlowski@ewslegal.pl

609 128 359

Spis treści

I. Czym jest tajemnica medyczna?

1. Jakie informacje są objęte tajemnicą medyczną?
2. Skąd wynika obowiązek zachowania tajemnicy medycznej?
3. Jakie są rodzaje tajemnicy medycznej i kogo ona obowiązuje?
4. Jaki jest cel tajemnicy medycznej?

II. Ujawnienie tajemnicy medycznej

1. Kiedy legalnie można ujawnić tajemnicę medyczną?
2. Kiedy można ujawnić tajemnicę medyczną innemu lekarzowi?
3. Czas trwania tajemnicy medycznej
4. Studenci a tajemnica medyczna

III. Sankcje za ujawnienie tajemnicy medycznej

1. Co stanowi naruszenie tajemnicy medycznej?
2. Odpowiedzialność cywilna
3. Odpowiedzialność karna
4. Odpowiedzialność zawodowa

IV. Jak chronić tajemnicę medyczną?

1. RODO a tajemnica medyczna
2. Zobowiązanie do nieujawniania tajemnicy medycznej współpracowników
3. Dobre praktyki w podmiotach leczniczych

Wstęp

Na wstępie dziękuję, że pobrałeś ten e-book i zainteresowałeś się moją działalnością.

Tajemnica medyczna jest jednym z najistotniejszych tematów związanych z prawem medycznym. Najczęściej kojarzy się nam z lekarzami, jednak obowiązek zachowania w tajemnicy informacji dotyczących pacjenta ciąży również na pielęgniarzach, położnych, ratownikach medycznych, felczerach, diagnostach laboratoryjnych.

W tym poradniku postaram się odpowiedzieć na najważniejsze zagadnienia związane z tajemnicą medyczną. Jeżeli jednak uznasz, że nie poruszyłem ważnych dla Ciebie kwestii, odezwij się do mnie.

Jeżeli jesteś pracownikiem medycznym i na Tobie ciąży obowiązek dochowania tajemnicy medycznej, mam nadzieję, że ten poradnik pomoże Ci zrozumieć, w jaki sposób chronić informacje wrażliwe na temat pacjenta i jak bardzo to jest dla niego ważne. Jesteś dysponariuszem tajemnicy, którą pacjent Tobie powierzył.

W przypadku, jeżeli jesteś pacjentem, mam nadzieję, że uświadomisz sobie, jakie masz prawa w związku z przekazaniem osobom udzielającym Tobie świadczeń zdrowotnych informacji o sobie.

Dowiesz się również, kiedy legalnie można ujawnić tajemnicę medyczną i co grozi za jej bezprawne naruszenie.

Oddaję Tobie ten poradnik z nadzieją, że będzie to dla Ciebie miła i ciekawa lektura.

Marcin Kozłowski
Radca prawny

Rozdział I

Czym jest tajemnica medyczna?

1. Jakie informacje objęte są tajemnicą medyczną?

Zgodnie z art. 13 ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (dalej u.p.p.):

Pacjent ma prawo do zachowania w tajemnicy przez osoby wykonujące zawód medyczny, w tym udzielające mu świadczeń zdrowotnych, informacji z nim związanych, a uzyskanych w związku z wykonywaniem zawodu medycznego.

Krótko mówiąc – jeżeli lekarz uzyskuje jakiegokolwiek informacje o pacjencie w trakcie udzielania świadczenia zdrowotnego, to są one objęte tajemnicą lekarską.

Pacjent ma prawo żądać od osób wykonujących zawód medyczny, aby te nie ujawniały informacji objętych tajemnicą medyczną. Osoby wykonujące zawód medyczny, to nie tylko lekarze, ale o tym będzie dalej.

„Informacje związane z pacjentem” należy rozumieć bardzo szeroko, a nie tylko jako informacje o stanie zdrowia pacjenta. Obowiązkiem zachowania w tajemnicy objęte są również informacje na temat sytuacji:

- 1.rodzinnej,
- 2.majątkowej,
- 3.osobistej,
- 4.zawodowej pacjenta.

Jeżeli lekarz udzielający świadczenia zdrowotnego pacjentowi dowie się, że uległ on wypadkowi w trakcie podróży do kochanki, to nie może o tym poinformować

żony pacjenta, ponieważ jest to informacja uzyskana w związku z wykonywaniem przez niego zawodu.

Tajemnicą medyczną nie będą objęte informacje powszechnie znane na temat pacjenta, a także te, które pacjent sam ujawni.

Przykładowo:

Bokser po ciężkiej walce spędza kilka dni w szpitalu, ale ujawnia fakty dotyczące jego zdrowia mediom. Lekarz nie powinien czuć się zobowiązany do nieudzielania odpowiedzi na temat zdrowia boksera, jeżeli ten sam wcześniej ujawnił wszystkie informacje. Powinien jednak pamiętać, że nie może powiedzieć więcej niż sam bokser.

Idąc dalej, uważa się, że nie należy rozpowszechniać informacji na temat osób trzecich, przykładowo dzieci lub współmałżonka pacjenta.

Wynika to z art. 23 Kodeksu Etyki Lekarskiej, zgodnie z którym tajemnicą są objęte wiadomości o pacjencie i jego otoczeniu uzyskane przez lekarza w związku z wykonywanymi czynnościami zawodowymi.

Bez wątplenia do otoczenia należy rodzina pacjenta.

2. Skąd wynika obowiązek zachowania tajemnicy medycznej?

Kiedy pojawia się temat tajemnicy medycznej, to od razu przychodzi na myśl lekarz i informacje o pacjencie. Wydaje mi się, że jest to prawidłowa reakcja, jednak pozostają jeszcze:

1. pielęgniarki,
2. położne,
3. diagnostyki laboratoryjnych,
4. aptekarze,
5. felczerzy,
6. ratownicy medyczni.

Każdy z nich jest zobowiązany do zachowania w tajemnicy informacji, które usłyszał od pacjentów w związku z wykonywanymi przez nich zawodów.

Przepisy regulujące obowiązek zachowania tajemnicy medycznej znajdują się m.in. w:

1. ustawie o zawodach lekarza i lekarza dentystry – art. 40,
2. ustawie o zdrowiu psychicznym – art. 50,
3. ustawie o zawodach pielęgniarki i położnej – art. 17,
4. ustawie o diagnostyce laboratoryjnej – art. 29,
5. ustawie o izbach aptekarskich – art. 21,
6. ustawie o zawodzie felczera – art. 7.

Również w u.p.p. znajduje się przepis, z którego wynika prawo pacjenta do zachowania w tajemnicy informacji z nim związanych przez osoby wykonujące zawód medyczny (art. 13).

Zwracam również uwagę, że ratownicy medyczni do tej pory nie doczekali się nowej ustawy dotyczącej swojego zawodu (jest ustawa o Państwowym Ratownictwie Medycznym), ale nie oznacza to, że nie są oni zobowiązani do zachowania w tajemnicy informacji związanych z pacjentem. Stosuje się do nich np. przepisy zawarte w u.p.p. (art. 13). Również w Kodeksie Etyki Ratownika Medycznego zawarto obowiązek przestrzegania tajemnicy medycznej – art. 12.

Ważne!

Już w starożytności istniała tajemnica lekarska. Swoje źródło miała w przysiędze Hipokratesa:

Przysięgam Apollinowi lekarzowi i Asklepiosowi, Hygei, Panakei oraz wszystkim bogom jak też boginiom, biorąc ich za świadków, że wedle swoich sił i osądu [sumienia] przysięgi tej i tej pisemnej umowy dotrzymam.

Swego przyszłego nauczyciela w sztuce (lekarskiej) na równi z własnymi rodzicami szanować będę i dzielić będę z nim życie, i wesprę go, gdy się znajdzie w potrzebie; jego potomków miał będę za braci w linii męskiej i sztuki tej uczył ich będę, gdy zechcą się uczyć, bez zapłaty i pisemnej umowy; na piśmie jak też ustnie wiedzę całą i doświadczenie swoim własnym synom i synom tego, który uczył mnie będzie, jak też przekażę uczniom, którzy umowę tę podpisał i przysięgą tą, jako prawem lekarskim, się związali, lecz nikomu więcej.

Zdrowy tryb życia i sposób odżywiania zalecać będę wedle swoich sił i osądu, mając na względzie pożytek cierpiących, chroniąc ich zaś przed szkodą i krzywdą.

Nikommu, nawet na żądanie, nie podam śmiertelnej trucizny, ani nikomu nie będę jej doradzał, podobnie też nie dam nigdy niewiedzie środka na poronienie. W czystości i niewinności zachowam życie swoje i sztukę swoją.

Nigdy nikomu nie usunę kamieni moczowych przez cięcie (pęcherza), lecz odeślę każdego do ludzi, którzy z zajęciem tym są obeznani.

Do któregośkolwiek z domów wniknę, wejdę dla pożytku cierpiących; obcy mi będzie rozmyślny występki, jak też każda inna nieprawość, zwłaszcza czyny lubieżne na ciałach kobiet i mężczyzn, nie tylko wolnych, lecz i niewolników.

Cokolwiek przy leczeniu albo też poza leczeniem w życiu ludzi ujrzę lub usłyszę, czego ujawniać nie można, milcząc o tym będę, za świętą tajemnicę to mając.

Jeżeli więc tej swojej przysięgi dochowam i jej nie naruszę, niech zyskam powodzenie i w życiu, i w sztuce, i sławę u wszystkich ludzi po wsze czasy; jeżeli zaś ją złamię i się jej sprzeniewierzę, niech mnie wszystko przeciwne dotknie.

3. Jakie są rodzaje tajemnicy medycznej i kogo ona obowiązuje?

W Polsce występują następujące tajemnice medyczne:

1. tajemnicą lekarską, która obowiązuje lekarzy i lekarzy dentyków - art. 40 ust. 1:

Lekarz ma obowiązek zachowania w tajemnicy informacji związanych z pacjentem, a uzyskanych w związku z wykonywaniem zawodu;

2. tajemnicą pielęgniarską i położniczą, która obowiązuje pielęgniarki i położne - art. 17 ust. 1:

Pielęgniarka położna są obowiązane do zachowania w tajemnicy informacji związanych z pacjentem, uzyskanych w związku z wykonywaniem zawodu;

3. tajemnica psychiatryczna – art. 50 ust. 1:

Osoby wykonujące czynności wynikające z niniejszej ustawy są obowiązane do zachowania w tajemnicy wszystkiego, o czym powezmą wiadomość w związku z wykonywaniem tych czynności, stosownie do odrębnych przepisów, a nadto z zachowaniem przepisów niniejszego rozdziału;

4. tajemnicą aptekarską, która obowiązuje aptekarzy - art. 21 pkt 2):

Członkowie samorządu aptekarskiego są obowiązani: zachować w tajemnicy wiadomości dotyczące zdrowia pacjenta, uzyskane w związku z wykonywaniem zawodu;

5. tajemnicą ratowników medycznych, która obowiązuje ratowników medycznych - art. 12:

W granicach obowiązującego prawa ratownik medyczny przestrzega tajemnicy zawodowej, w tym zachowuje w tajemnicy wszystkie wiadomości o stanie osoby znajdującej się w sytuacji zagrożenia życia zdrowia uzyskane w związku z wykonywaniem medycznych czynności ratunkowych;

6. tajemnicą felczerską, która obowiązuje felczerów - art. 7 ust. 1:

Felczer (starszy felczer) obowiązany jest do zachowania w tajemnicy wszystkiego, o czym poweźmie wiadomość w związku z wykonywaniem zawodu;

7. tajemnicą diagnostów laboratoryjnych, która obowiązuje diagnostów laboratoryjnych - art. 29 ust. 1:

Diagnosta laboratoryjny jest obowiązany do zachowania tajemnicy zawodowej.

4. Jaki jest cel tajemnicy medycznej?

Celem tajemnicy medycznej jest ochrona pacjenta i informacji, które go dotyczą. Informacje, które przekazuje pacjent osobom wykonującym zawody medyczne, najczęściej należą do kategorii wrażliwych, intymnych, takich, którymi normalnie nikt się nie chwali.

Pacjent jednak znajduje się w dość specyficznej sytuacji, ponieważ chodzi o jego zdrowie i osoba udzielająca mu świadczenia zdrowotnego musi uzyskać jak najwięcej informacji o nim, aby udzielić jak najlepszej pomocy.

Pacjent nie powinien zatajać przed lekarzem informacji, że przyjmuje np. leki antydepresyjne, ponieważ lekarz może mu przepisać leki na inną dolegliwość, które w kontakcie z lekami antydepresyjnymi zaczną źle działać i spowodują jeszcze gorszy stan zdrowia pacjenta niż dotychczas.

Aby nie dochodziło do takich sytuacji, w naszym porządku prawnym mamy różnego rodzaju tajemnic medycznych. Pacjent musi mieć świadomość, że może podzielić się z lekarzem wszystkimi ważnymi (intymnymi i wrażliwymi) informacjami, które go dotyczą, a lekarz nikomu ich nie ujawni.

Relacja lekarz – pacjent jest bardzo specyficzna, często porównywana do relacji spowiednika ze spowiadającym się. Musi opierać się na bardzo dużym zaufaniu i pewności, że dysponariusz (lekarz) tajemnicy jej nie ujawni.

Rozdział II

Ujawnienie tajemnicy medycznej

1. Kiedy legalnie można ujawnić tajemnicę medyczną?

Istnienie tajemnicy medycznej nie oznacza, że w każdej sytuacji informacje przekazane przez pacjenta nie zostaną nikomu ujawnione. Bywają sytuacje, w których lekarz lub inny pracownik medyczny ma prawo lub obowiązek przekazania informacji objętych tajemnicą medyczną.

Ustawodawca przewidział takie możliwości. Może to nastąpić w kilku przypadkach:

1. Stanowią o tym przepisy ustaw:

a) w kodeksie postępowania karnego znajduje się przepis, z którego wynika, że można ujawnić tajemnicę medyczną, jeżeli sąd lub prokurator dla dobra wymiaru sprawiedliwości zwolni osoby zobowiązane do zachowania tajemnicy medycznej od obowiązku jej zachowania (art. 180 k.p.k.),

b) w ustawie o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej jest art. 38, zgodnie z którym *Zakład ubezpieczeń może uzyskać odpłatnie od podmiotów wykonujących działalność leczniczą w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej, które udzielały świadczeń zdrowotnych ubezpieczonemu lub osobie, na rachunek której ma zostać zawarta umowa ubezpieczenia, informacje o okolicznościach związanych z oceną ryzyka ubezpieczeniowego i weryfikacją podanych przez tę osobę danych o jej stanie zdrowia, ustaleniem prawa tej osoby do świadczenia z zawartej umowy ubezpieczenia i wysokością tego świadczenia.*

Pamiętajmy!

Przekazywane informacje muszą być adekwatne do celu udostępnienia. Oznacza to, że można przekazać tylko takie informacje, które są potrzebne ubezpieczycielowi w danym momencie i które zezwala przekazać ustawa.

Uważam, że nie wolno przekazywać całej dokumentacji medycznej pacjenta w takich sytuacjach, jeżeli nie zachodzi taka potrzeba.

2. Badanie lekarskie zostało przeprowadzone na żądanie uprawnionych organów i instytucji:

W takich sytuacjach, lekarz ma obowiązek poinformowania o stanie zdrowia pacjenta jedynie te organy i instytucje, które zleciły przeprowadzenie tych badań. Takim organem jest sąd, który może zobowiązać biegłego lekarza do wydania opinii na temat pacjenta. Przed sądem mogą być prowadzone różne sprawy, w których opinia lekarza jest konieczna, np. sprawy o odszkodowanie za błąd medyczny, za wypadek w pracy, zadośćuczynienie za blizny po wypadku, za śmierć osoby bliskiej. W każdej z tych spraw potrzebna będzie opinia biegłego lekarza, który będzie miał za zadanie ocenienie zdrowia pacjenta, np. uszczerbku na zdrowiu, dolegliwości, konieczność opieki pielęgniarstwa, konieczności podjętych działań przez innego lekarza. Pacjent, będący stroną postępowania, nie może zabronić lekarzowi przekazania informacji do sądu w takiej sytuacji.

3. Zachowanie tajemnicy może stanowić niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia pacjenta lub innych osób:

W tym przypadku trzeba dokładnie przeanalizować czy ujawnienie tajemnicy może spowodować jakieś niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia pacjenta lub innych osób.

a) Idealnym przykładem jest pacjent zarażony wirusem HIV, który mówi lekarzowi, że nie ma zamiaru informować o tym żony, a także stosować zabezpieczenia podczas stosunku seksualnego. W tym przypadku lekarz powinien poinformować żonę pacjenta o chorobie męża dla jej bezpieczeństwa.

b) W sytuacji chorób zakaźnych lekarz musi pamiętać o obowiązku niezwłocznego (do 24 godzin) zgłoszenia państwowemu powiatowemu lub wojewódzkiemu inspektorowi sanitarnemu zakażenia, choroby zakaźnej lub zgonu.

4. Zgoda pacjenta na ujawnienie tajemnicy:

Pacjent lub jego przedstawiciel ustawowy (np. w przypadku małoletnich lub osób ubezwłasnowolnionych) może wyrazić zgodę na ujawnienie informacji objętych tajemnicą medyczną. Powinien jednak zostać wcześniej poinformowany o niekorzystnych dla siebie skutkach jej ujawnienia, aby jego zgoda była świadoma.

Jeżeli lekarz ma zgodę pacjenta na rozpowszechnienie tajemnicy medycznej, nie powinien obawiać się konsekwencji z tym związanych. Powinien jednak zadbać o to, aby zgoda pacjenta została należycie udokumentowana, a nie wyrażona jedynie w formie ustnej. W przypadku ustnej zgody, w razie przeczenia pacjenta, lekarz będzie miał problem z udowodnieniem, że pacjent wyraził zgodę na ujawnienie tajemnicy.

5. Przekazanie niezbędnych informacji o pacjencie lekarzowi sądowemu:

Lekarz sądowy, który bada osobę w sprawie sądowej, może potrzebować informacji w związku z przebytych leczeniem u innego lekarza – w takiej sytuacji należy udostępnić mu informacje o pacjencie.

6. Przekazanie informacji o pacjencie innemu lekarzowi lub uprawnionej osobie:

Może dojść do sytuacji, w której zachodzi potrzeba przekazania niezbędnych informacji o pacjencie związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych innemu lekarzowi lub uprawnionym osobom uczestniczącym w udzielaniu tych świadczeń.

O tym przypadku szerzej w kolejnym punkcie.

2. Kiedy można ujawnić tajemnicę medyczną innemu lekarzowi?

Życie pisze różne scenariusze, a jednym z nich może być konieczność leczenia przez kilku lekarzy w krótkich odstępach czasu. Przykładowo, pacjent zaczął się leczyć u lekarza A, jednak z różnych względów musiał go zmienić (np. przeprowadził się lub pierwszy lekarz nie ma możliwości zastosowania pewnego rodzaju leczenia, które mogłoby być skuteczniejsze) i kontynuuje leczenie u lekarza B. W takiej sytuacji, lekarz A powinien przekazać lekarzowi B informacje związane z leczeniem pacjenta u niego.

Podstawą takiego działania są art. 14 ust. 2 pkt 4) u.p.p. i art. 40 ust. 2 pkt 6) u.z.l.d., które są bardzo podobne.

Art. 14 ust. 2 pkt 4) u.p.p.

Przepisu ust. 1 nie stosuje się, w przypadku gdy:

zachodzi potrzeba przekazania niezbędnych informacji o pacjencie związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych innym osobom wykonującym zawód medyczny, uczestniczącym w udzielaniu tych świadczeń.

Art. 40 ust. 2 pkt 6) u.z.l.d.

Przepisu ust. 1 nie stosuje się, gdy:

zachodzi potrzeba przekazania niezbędnych informacji o pacjencie związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych innemu lekarzowi lub uprawnionym osobom uczestniczącym w udzielaniu tych świadczeń.

Bardzo ważne jest to, żeby lekarz wiedział, iż legalne przekazanie informacji może nastąpić w niezbędnym zakresie. Lekarz musi ocenić, co w danej sytuacji oznacza „niezbędny zakres”, a nie machinalnie przekazać wszystkie informacje, którymi dysponuje.

Tutaj warto zwrócić uwagę na udostępnianie dokumentacji medycznej ubezpieczycielom. Mają oni prawo żądania od podmiotów medycznych dokumentacji medycznej pacjenta, jednak nie oznacza to, że należy przekazywać od razu całą historię leczenia pacjenta.

Napisałem o tym dość obszerny artykuł na moim blogu www.prawnieomedyynie.pl, dlatego zapraszam do zapoznania się z nim.

<https://prawnieomedyynie.pl/udostepnienie-dokumentacji-medycznej-ubezpieczycielom/>

3. Czas trwania tajemnicy medycznej

Tajemnica medyczna może trwać wiecznie. Lekarz jest zobowiązany do jej zachowania nawet w przypadku śmierci pacjenta. Nie może stwierdzić, że skoro pacjent zmarł, to może ujawnić informacje objęte tajemnicą.

Oczywiście, istnieją przypadki, w których tajemnica przestaje być tajemnicą, np. w przypadku upublicznienia poufnych informacji przez samego pacjenta.

Ujawnienie tajemnicy medycznej przez osoby bliskie pacjenta po jego śmierci.

Ujawnienia tajemnicy medycznej po śmierci pacjenta mogą żądać również jego osoby bliskie. Przez osoby bliskie rozumie się – małżonka, krewnego lub powinowatego do drugiego stopnia w linii prostej, przedstawiciela ustawowego, osobę pozostającą we wspólnym pożyciu lub osobę wskazaną przez pacjenta.

Pacjent może wyrazić sprzeciw na ujawnienie tajemnicy medycznej po swojej śmierci. Musi jednak zrobić to za swojego życia. Sprzeciw powinien znaleźć się w dokumentacji medycznej.

Może dojść również do sytuacji, w której pacjent wyraża sprzeciw, ale osoba bliska chciałaby ujawnić informację objętą tajemnicą. Co wtedy?

Taki spór również rozstrzyga sąd. Może on wyrazić zgodę na ujawnienie tajemnicy i określić zakres jej ujawnienia, jeżeli jest to niezbędne:

1. w celu dochodzenia odszkodowania lub zadośćuczynienia, z tytułu śmierci pacjenta,

2. dla ochrony życia lub zdrowia osoby bliskiej.

Jeżeli osoba bliska lub osoba wykonująca zawód medyczny wystąpi do sądu z wnioskiem, sąd powinien zbadać:

1. interes uczestników postępowania,
2. rzeczywistą więź osoby bliskiej ze zmarłym pacjentem,
3. wolę zmarłego pacjenta,
4. okoliczności wyrażenia sprzeciwu.

Po przeanalizowaniu sprawy, sąd wydaje orzeczenie.

Jest jeszcze jedna możliwa sytuacja. Pacjent nie wyraził sprzeciwu za swojego życia, zmarł i jedna z osób bliskich chce ujawnienia chronionych informacji, ale inna osoba bliska... sprzeciwi się temu (zgłosi liberum veto :-)).

Dochodzi wtedy do sporu pomiędzy osobami bliskimi, a lekarz lub pielęgniarz nie są uprawnieni do jego rozstrzygnięcia. Jeżeli osoby się nie dogadają, zrobi to za nie sąd.

W u.p.p. przewidziano taką możliwość. Sąd rozstrzygnie powstały spór, a wniosek do sądu powinna złożyć któraś z osób bliskich lub osoba wykonująca zawód medyczny (np. lekarz lub pielęgniarz).

Sąd rozstrzygnie o tym, czy wyrazić zgodę na ujawnienie tajemnicy medycznej, a także o jej zakresie.

4. Studenci a tajemnica medyczna

Tytuł lekarza lub pielęgniarki uzyskuje się po odbyciu studiów, jednak już w trakcie nauki odbywa się praktyki w szpitalach.

Podczas praktyk studenci mają kontakt z pacjentami, uczestniczą w rozmowach lekarza z pacjentem (podczas przeprowadzanych obchodów, wywiadów), mają styczność z dokumentacją medyczną, a także wykonują proste czynności medyczne.

W ten sposób przyszli lekarze i pielęgniarki uczą się zawodu, aby go jak najlepiej wykonywać. Osobiście nie wyobrażam sobie, aby miało być inaczej, i rozumiem, że muszą gdzieś nabrać praktyki.

Nie każdy jednak musi zgadzać się na to, aby osoby inne niż lekarz wiedziały, jakie ma dolegliwości ma dany pacjent.

Prawo do poszanowania intymności i godności pacjenta.

Jest to bardzo ważne prawo pacjenta, ponieważ pacjent powinien czuć się odpowiednio traktowany. Nie powinno się stwarzać sytuacji, w których jego intymność lub godność zostają naruszone.

Z uwagi na to prawo, w art. 22 u.p.p. przewidziano konieczność wyrażenia zgody przez pacjenta na obecność innych osób niż udzielających świadczenie. Zgodę powinien wyrazić także lekarz. W związku z czym, aby studenci mogli być obecni podczas udzielania świadczeń zdrowotnych pacjentowi, pacjent i lekarz muszą wyrazić na to zgodę.

Jest jednak wyjątek od tej zasady - art. 36 ust. 4 u.z.l.d.:

Do klinik i szpitali akademii medycznych, medycznych jednostek badawczo-rozwojowych i innych jednostek uprawnionych do kształcenia studentów nauk medycznych, lekarzy oraz innego personelu medycznego w zakresie niezbędnym do celów dydaktycznych nie stosuje się art. 22 ust. 2 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta.

Pamiętajcie, aby poinformować pacjenta o tym, że dany podmiot realizuje kształcenie studentów medycyny!

Ważne! Pacjent, który nie musi wyrazić zgody na udział studentów, zawsze może wyrazić sprzeciw.

Rozdział III

Sankcje za naruszenie tajemnicy medycznej

1. Co stanowi naruszenie tajemnicy medycznej?

Pracownik medyczny, na którym ciąży obowiązek zachowania w tajemnicy informacji związanych z pacjentem, co do zasady nie może ujawniać tych informacji. Jeżeli naruszy swój obowiązek, naraża się na poniesienie odpowiedzialności cywilnej, karnej lub zawodowej.

Pamiętajcie, że sankcje za naruszenie tajemnicy medycznej można zastosować jednocześnie!

Nic nie stoi na przeszkodzie, aby prowadzić postępowanie karne przeciwko lekarzowi za naruszenie tajemnicy lekarskiej, a także postępowanie cywilne o odszkodowanie za doznaną szkodę.

Czego nie wolno robić:

1. opowiadać o pacjentach i ich przypadkach na spotkaniach rodzinnych lub towarzyskich, w taki sposób, aby można było zidentyfikować pacjenta (lub nawet domyślać się, kto to może być). Określenia „sąsiad z 2”, „najstarszy syn Kowalskiego”, „żona Kaczyńskiego” już pozwalają zidentyfikować daną osobę.

2. udzielać wywiadów na temat stanu zdrowia sportowców, jeżeli nie macie na to zgody.

Sam fakt, że ktoś jest znany, nie uprawnia Was do tego, żeby dzielić się informacjami na ten temat z dziennikarzami. Dziennikarz nie ma żadnego prawa (nawet jeżeli tak twierdzi!) do uzyskania takich informacji.

3. zostawiać dokumentacji medycznej w ogólnodostępnych miejscach.

Dokumentacja pacjentów nie powinna leżeć na blatach, stołach, krzesłach, które są dostępne dla każdego w podmiocie medycznym.

4. rozmawiać z innymi pracownikami medycznymi lub studentami na temat pacjenta w miejscach, w których znajdują się osoby postronne.

W takich sytuacjach osoby trzecie mogą usłyszeć, co dolega danej osobie.

5. rozmawiać z pacjentami na temat ich stanu zdrowia przy innych pacjentach.

Na taką rozmowę powinniśmy mieć zgodę pacjenta.

6. zostawiać kart z informacjami o pacjencie na łóżku pacjenta.

Pozostali pacjenci, a także osoby odwiedzające pacjentów nie powinny mieć dostępu do tego typu kart.

7. przedstawiać przypadków leczenia pacjenta na wykładach ze studentami, jeżeli nie zanonimizujemy danych pacjenta.

Nikt nie broni, aby lekarz na wykładach przedstawiał studentom prawdziwe przypadki (jest to nawet wskazane), ale dane pacjentów powinny być zanonimizowane. Studenci nie powinni wiedzieć, kim jest dany pacjent.

Nad każdym ujawnieniem informacji objętych tajemnicą medyczną należy zastanowić się i dokładnie przeanalizować, czy możemy to zrobić. Sam fakty, że pacjent jest niezdolny, nie lubimy go albo nas obraża, nie upoważnia do tego, żeby ujawniać tajemnicę medyczną.

2. Odpowiedzialność cywilna

Na gruncie prawa cywilnego, pacjenta, którego prawa zostaną naruszone, może skorzystać z kilku roszczeń:

1. odszkodowania,
2. zadośćuczynienia,
3. zaniechania naruszania,
4. roszczenia o dopiętnienie czynności niezbędnych do usunięcia skutków naruszenia.

Roszczenia należy kierować do podmiotu odpowiedzialnego za naruszenie. W tym przypadku będą to np. lekarze, pielęgniarki, szpitale, przychodnie.

Odszkodowanie

Jeżeli naruszytel, na skutek niedochowania tajemnicy, wyrządzi szkodę pacjentowi, może on dochodzić odszkodowania. Trzeba jednak pamiętać, że należy wykazać szkodę, winę, a także związek przyczynowo skutkowy pomiędzy działaniem naruszydela a szkodą.

Zadośćuczynienie

Następnym roszczeniem jakiego może dochodzić pacjent, jest zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę, którego można dochodzić na podstawie art. 448 Kodeksu cywilnego (dalej k.c.).

Przez krzywdę rozumie się ból, cierpienie psychiczne, moralne. Ujawnienie informacji objętych tajemnicą medyczną, może doprowadzić do tego, że dana osoba będzie poniżana czy też obrażana ze względu na swoją chorobę – będzie się z tym źle czuć.

Pamiętajmy, przez nieuprawnione ujawnienie takich informacji naruszane są dobra osobiste pacjenta. W tym przypadku nie ma kryteriów ustalania wartości zadośćuczynienia – za każdym razem sąd musi podejść do sprawy indywidualnie i ocenić całokształt okoliczności.

Jest również art. 4 ust. u.p.p., który stanowi, że za naruszenie praw pacjenta można dochodzić zadośćuczynienia. Jest to podobne roszczenie co w art. 448 k.c., jednak w tym przypadku pacjent nie musi wykazywać, że doszło do naruszenia dobra osobistego. Tutaj wystarczy, że doszło do naruszenia praw pacjenta.

Roszczenia z art. 24 k.c.

Tzw. niemajątkowe roszczenia cywilnoprawne. W artykule 23 k.c. wymieniono liczne dobra osobiste, natomiast w art. 24 k.c. wskazano roszczenia, z których można skorzystać w przypadku naruszenia dóbr osobistych.

Pacjent może skorzystać z dwóch roszczeń:

1. roszczenie o zaniechanie – może żądać zaniechania działania, które zagraża jego dobrom osobistym, a więc może żądać od lekarza, aby zaprzestał informowania mediów o jego stanie zdrowia lub konkretnych osób;
2. roszczenie o dopetnienie czynności niezbędnych do usunięcia skutków naruszenia – a więc w przypadku gdy dojdzie już do naruszenia dobra osobistego pacjenta, ten może żądać od naruszcyciela, aby wykonał czynności potrzebne do usunięcia jego skutków, a zwłaszcza może żądać złożenia przez naruszcyciela oświadczenia odpowiedniej treści, np. przeprosin czy wyjaśnienia.

3. Odpowiedzialność karna

Osoba zobowiązana do zachowania tajemnicy medycznej może również ponieść odpowiedzialność karną. Taka osoba będzie mogła odpowiadać na podstawie art. 266 kodeksu karnego (dalej k.k.)

Art. 266 ust. 1. k.k.

Kto, wbrew przepisom ustawy lub przyjętemu na siebie zobowiązaniu, ujawnia lub wykorzystuje informację, z którą zapoznał się w związku z pełnioną funkcją, wykonywaną pracą, działalnością publiczną, społeczną, gospodarczą lub naukową, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Jest to jednak przestępstwo ścigane na wniosek pokrzywdzonego – a więc w tym przypadku osoby, której dotyczyły informacje objęte tajemnicą medyczną.

Pamiętajmy również, że można je popełnić jedynie umyślnie. Oznacza to, że osoba, która je popełnia, jest świadoma swojego czynu i działa z premedytacją albo godzi się na to.

W jednym ze swoich artykułów na blogu www.prawnieomedycynie.pl podałem przykład z politykiem, który złamał nogę w drodze do kochanki, a lekarz ujawnił informację, w jakich okolicznościach doszło do wypadku. Jeżeli lekarz nie byłby świadomy, że informacja o tym, iż polityk udawał się do kochanki, jest również objęta tajemnicą, to nie mógłby odpowiadać za czyn umyślny.

Trudno jednak sobie wyobrazić, żeby lekarz nie wiedział takich rzeczy.

4. Odpowiedzialność zawodowa

Każda z grup zawodowych udzielających świadczeń zdrowotnych ma swoje kodeksy, w których zapisano zasady wykonywania zawodu (tzw. kodeksy deontologiczne).

Musimy pamiętać, że nie są to kodeksy, które stanowią prawo powszechnie obowiązujące i nie mają takiej mocy jak kodeks cywilny czy kodeks karny.

Chciałbym zwrócić uwagę na ustawę o Izbach Lekarskich (dalej u.i.l.). Znajduje się tam art. 53, według którego lekarz odpowiada przed sądem lekarskim za naruszenie przepisów związanych z wykonywaniem swojego zawodu, a także za zachowania sprzeczne z zasadami etyki zawodowej.

Art. 53 u.i.l.

Członkowie izb lekarskich podlegają odpowiedzialności zawodowej za naruszenie zasad etyki lekarskiej oraz przepisów związanych z wykonywaniem zawodu lekarza, zwane dalej „przewinieniem zawodowym”.

Natomiast w art. 83 u.i.l. wymienione są kary, które mogą zostać nałożone na lekarza:

1. upomnienie,
2. nagana,
3. kara pieniężna,
4. zakaz pełnienia funkcji kierowniczych w jednostkach organizacyjnych ochrony zdrowia na okres od roku do pięciu lat,
5. ograniczenie zakresu czynności w wykonywaniu zawodu lekarza na okres od sześciu miesięcy do dwóch lat,

6. zawieszenie prawa wykonywania zawodu na okres od roku do pięciu lat,
7. pozbawienie prawa wykonywania zawodu.

Jak widać, osoby zobowiązane do zachowania tajemnicy medycznej, narażone są na kilka rodzajów odpowiedzialności.

Prawo do prywatności pacjenta jest często naruszane przez pracowników medycznych. Pacjenci często nie wiedzą, że pewne zachowania i praktyki nie powinny mieć miejsca w szpitalach. Niestety, często się zdarza, że pracownicy medyczni również tego nie wiedzą, a sankcje za naruszenie tajemnicy medycznej mogą być dotkliwe.

Rozdział IV

Jak chronić tajemnicę medyczną?

1. RODO a tajemnica medyczna

O RODO nastuchaliście się już pewnie mnóstwo, więc ten temat zostawiłem na koniec ;-) Spokojnie, nie będzie tego dużo, bo samo RODO nie wprowadza zmian związanych z tajemnicą medyczną.

RODO wprowadza definicję danych dotyczących zdrowia i zgodnie z nią są to:

dane osobowe o zdrowiu fizycznym lub psychicznym osoby fizycznej – w tym o korzystaniu z usług opieki zdrowotnej – ujawniające informacje o stanie jej zdrowia.

Natomiast danymi osobowymi zgodnie z RODO są to:

informacje odnoszące się do zidentyfikowanej lub możliwej do zidentyfikowania osoby fizycznej.

Aby informacje uznać za dane osobowe muszą one odnosić się do osoby fizycznej i umożliwiać jej identyfikację. Będą to np. imię i nazwisko, PESEL, cechy fizyczne, genetyczne lub psychiczne.

A więc, są to wszelkie informacje, które pozwolą ustalić tożsamość danej osoby fizycznej.

Wracając do danych dotyczących zdrowia, to tymi danymi są m.in. informacje o:

1. korzystaniu z usług medycznych przez osobę fizyczną,
2. natogach i uzależnieniach,
3. przeszłym, obecnym, a także przyszłym stanie zdrowia.

Informacje o przyszłym stanie zdrowia mogą być istotne np. w przypadku zatrudnienia. Takie informacje mogą mieć wpływ na wybór np. podczas rekrutacji. Taką informacją jest wiadomość o chorobie i związanym z nią procesie leczenia, a także rokowania.

Pracownicy medyczni muszą pamiętać, że dokonując jakichkolwiek operacji na danych medycznych, przetwarzają je. Według RODO, co do zasady, przetwarzanie danych medycznych jest zabronione.

Niechciane ujawnienie danych medycznych (które przecież są objęte tajemnicą medyczną), może spowodować dyskryminowanie danej osoby np.:

1. podczas rekrutacji (pracodawca nie zdecyduje się na zatrudnienie chorej osoby, ze względu na przyszłe leczenie),
2. w społeczeństwie (ujawnienie orientacji seksualnej nastolatka może doprowadzić do katastrofy – inne dzieci mogą wyśmiewać i poniżać taką osobę w szkole).

Legalne przetwarzanie danych medycznych jest wtedy gdy:

1. osoba, której dane dotyczą, wyraziła zgodę na ich przetwarzanie,
2. przetwarzanie jest niezbędne do wypełnienia obowiązków i wykonywania szczególnych praw przez administratora lub osobę, której dane dotyczą, w dziedzinie prawa pracy, zabezpieczenia społecznego i ochrony socjalnej,
3. jest niezbędne do ochrony żywotnych interesów osoby,

4. przetwarzania dokonuje się w ramach uprawnionej działalności prowadzonej z zachowaniem odpowiednich zabezpieczeń przez fundację, stowarzyszenie lub inny niezarobkowy podmiot o celach politycznych, świątopoglądowych, religijnych lub związkowych, pod warunkiem że przetwarzanie dotyczy wyłącznie członków lub byłych członków tego podmiotu lub osób utrzymujących z nim stałe kontakty w związku z jego celami oraz że dane osobowe nie są ujawniane poza tym podmiotem bez zgody osób, których dane dotyczą,

5. dane zostały upublicznione przez osobę, której dane dotyczą,

6. jest niezbędne do ustalenia, dochodzenia lub obrony roszczeń lub w ramach sprawowania wymiaru sprawiedliwości przez sądy,

7. jest niezbędne do celów profilaktyki zdrowotnej lub medycyny pracy, do oceny zdolności pracownika do pracy, diagnozy medycznej, zapewnienia opieki zdrowotnej lub zabezpieczenia społecznego, leczenia lub zarządzania systemami i usługami opieki zdrowotnej lub zabezpieczenia społecznego,

8. jest niezbędne ze względów związanych z interesem publicznym,

9. jest niezbędne do celów archiwalnych w interesie publicznym, do celów badań naukowych lub historycznych lub do celów statystycznych.

2. Zobowiązanie do nieujawniania tajemnicy medycznej współpracowników.

Jeżeli jesteś lekarzem lub pielęgniarzką i prowadzisz np. prywatny gabinet, to możesz zatrudniać różne osoby. Kiedy są to lekarze lub pielęgniarki, to nie ma większego problemu, aby zobowiązać ich do nieujawniania tajemnicy, ponieważ obowiązują ich przepisy ustaw.

Jednak w gabinecie może być zatrudniona sekretarka, asystentka lub asystent, którzy nie kształcą się na lekarzy czy pielęgniarki i przepisy dotyczące tajemnicy lekarskiej lub pielęgniarstwa ich nie dotyczą.

W takiej sytuacji najlepiej zobowiązać pracowników do tego, aby nie ujawniali informacji na temat pacjentów, o których dowiadują się w trakcie pracy.

Pracownicy powinni podpisać stosowne oświadczenia. W umowach powinny znaleźć się odpowiednie kary (pieniężne) za ujawnienie informacji objętych tajemnicą medyczną.

Pamiętajcie, że i tak na koniec to Wy jako lekarze lub pielęgniarki będziecie ponosić odpowiedzialność za ujawnienie tajemnicy medycznej. Warto jednak zabezpieczyć się jak najlepiej przed niekontrolowanym ujawnieniem danych wrażliwych.

Warto także zwrócić uwagę na art. 100 kodeksu pracy, z którego wynikają podstawowe obowiązki pracownika. Według tego przepisu pracownik jest zobowiązany do zachowania w tajemnicy informacji, których ujawnienie mogłoby narazić pracodawcę na szkodę. Niewątpliwie, ujawnienie informacji objętych tajemnicą medyczną narazi pracodawcę (lekarza lub pielęgniarkę) na szkodę.

Jako pracodawcy koniecznie określcie jakie informacje są objęte tajemnicą w Waszych gabinetach, tak aby pracownicy to wiedzieli. Powinni podpisać się pod oświadczeniami, na których będą szczegółowe klauzule i informacje.

3. Dobre praktyki w podmiotach leczniczych

Na koniec chciałem Wam przekazać kilka rad, które powinny pomóc w lepszej ochronie informacji objętych tajemnicą medyczną.

1. Nie opowiadajcie o pacjentach i ich przypadkach na spotkaniach rodzinnych lub towarzyskich, w taki sposób, aby można było zidentyfikować pacjenta (lub nawet domyślać się kto to może być). Określenia „sąsiad z 2”, „najstarszy syn Kowalskiego”, „żona Kaczyńskiego” już pozwalają zidentyfikować daną osobę, więc uważajcie co robicie.

2. Nie udzielajcie wywiadów na temat stanu zdrowia sportowców, jeżeli nie macie na to zgody.

3. Sam fakt, że ktoś jest znany, nie uprawnia Was do tego, żeby dzielić się informacjami na ten temat z dziennikarzami. Dziennikarz nie ma żadnego prawa (nawet jeżeli tak twierdzi!) do uzyskania takich informacji.

4. Nie zostawiajcie dokumentacji medycznej w ogólnodostępnych miejscach. Dokumentacja pacjentów nie powinna leżeć na blatach, stołach, krzesłach, które są dostępne dla każdego w podmiocie medycznym.

5. Nie rozmawiajcie z innymi pracownikami medycznymi lub studentami na temat pacjenta w miejscach, w których znajdują się osoby postronne. W takich sytuacjach osoby trzecie mogą usłyszeć co dolega danej osobie, a nie powinny.

6. Nie rozmawiajcie z pacjentami na temat ich stanu zdrowia przy innych pacjentach. Na taką rozmowę powinniśmy mieć zgodę pacjenta.

7. Nie zostawiajcie kart z informacjami o pacjencie na łóżku pacjenta. Pozostali pacjenci, a także osoby odwiedzające pacjentów nie powinny mieć dostępu do tego typu kart.

8. Nie przedstawiajcie przypadków leczenia pacjenta na wykładach ze studentami, jeżeli nie zanonimizujecie danych pacjenta. Nikt nie broni, aby lekarz na wykładach studentom przedstawiał prawdziwe przypadki (jest to nawet wskazane), ale dane pacjentów powinny być zanonimizowane. Studenci nie powinni wiedzieć kim jest dany pacjent.

KONTAKT

EWS Legal Kancelaria Radcy Prawnego
Marcin Kozłowski

www.prawnieomedycynie.pl

www.ewslegal.pl

609 128 359

m.kozlowski@ewslegal.pl

Al. Kościuszki 1 lok. 231
90-418 Łódź